

Miskenning volkenrecht kan erger zijn dan schending

Column 2010 - 2
Tom Eijsbouts

29/10/10 FD

In de aanloop naar de parlementaire behandeling van het rapport van de Commissie-Dauids krijgt de verhouding tussen internationaal recht en onze buitenlandse politiek gaandeweg een meer centrale plaats. Die verhouding wordt in de zaak Irak op de spits gedreven: kan een Nederlandse minister worden afgerekend op een kwestie van volkenrecht?

Op het eerste gezicht is dit om meerdere redenen ongerijmd. Dat Nederland 'politieke steun'

geeft aan een schending van het volkenrecht is zelf nog geen schending. Bovendien is de vaststelling van de schending zelf geen kwestie van politiek maar van de rechter. Daarbij komt dat de huidige minister van Buitenlandse Zaken in die tijd niet in functie was. Hoe kun je hem die besluiten aanrekenen? Bij nader inzien is het minder eenvoudig. Dat geldt zowel voor het internationale recht als voor de ministeriële verantwoordelijkheid.

Dat de inval in Irak het internationale recht geschonden zou hebben is eigenlijk niet eens het ergste. Politieke imperatieven kunnen wel eens zwaarder wegen dan juridische. Een schending is bovendien inderdaad alleen door een rechter waterdicht vast te stellen. Veel erger is dat het internationale recht geen zelfstandige rol heeft gespeeld in de Haagse besluitvorming. Juridisch advies werd politiek aangepast. We hebben ons laten meeslepen in een Amerikaanse geringschatting van het

internationale recht die opgeld deed in de periode van Bush. Daar zit het probleem.

Internationaal recht bestaat niet alleen uit verbodsregels. Het is eerder een in de loop van de eeuwen beproefd communicatiemiddel, nodig om de goede verhoudingen tussen landen te beschermen en om veranderingen daarin met zo min mogelijk geweld te laten verlopen. Een soort taal. Reflexmatig gedrag zoals van Den Haag in 2002 in de aanloop naar Irak, schakelt taal en communicatie uit. Daarbij komt de rol van de waarheid. Net zoals de taal heeft ook het recht een sterke band met waarheid. Zonder respect voor waarheid blijft geen taal uiteindelijk overeind en zonder waarheid kan ook

Wij liepen klakkeloos achter de Amerikanen aan, die onder Bush alleen eigen macht en ideologie volgden

geen rechtssysteem functioneren. Het is geen toeval dat de invasie van Irak tegelijk zowel het internationale recht als de waarheid negeerde. Wij liepen klakkeloos achter de Amerikanen aan, die in hun Bush-doctrine alleen eigen macht en ideologie volgden.

Misschien was er voor Den Haag ook na rijpe overweging en met verdiscontering van de internationaalrechtelijke aspecten uiteindelijk toch geen andere keus geweest dan met de Amerikanen mee te doen. Maar dat is heel wat anders dan daar meteen van uit te gaan, zoals Buitenlandse Zaken deed. Dat was geen schending maar een miskenning van het internationale recht.

Die miskenning is voor dit land een geweldige fout, niet alleen uit internationaalrechtelijk maar ook en vooral uit politiek oogpunt. Als klein land met intensieve internationale relaties heeft Nederland een meer dan gemiddeld belang bij het internationale recht als communicatiemiddel, dus bij de internationale rechts-

orde. Daarom vraagt onze grondwet de bevordering van die rechtsorde. De grove miskening van het internationale recht moet de Nederlandse regering en met name Buitenlandse Zaken in de komende weken hard worden aangerekend. Het tot opstappen dwingen van een minister is daarbij zonnodig geen te zware maatregel.

Waarom een minister wegenden die persoonlijk weinig te verwijten valt? Bij politieke verantwoordelijkheid gaat het niet om de persoon. Een van de belangrijkste functies ervan is, aan ambtenaren van een departement een corrigerende tik te kunnen uitdelen. Zij worden hard geraakt als hun boegbeeld moet opstappen. Daarom is het beter de pijlen te richten op Verhagen dan op Balkenende, ook al is de laatste zeker het meest te verwijten.

Tom Eijsbouts is hoogleraar Europees constitutioneel recht en zijn geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam.